

2. b) Úvod do teoretických základů typografie

Typografie je **umělecko-technický** obor, který se zabývá **tiskovým písmem**. Dělí se na **mikrotypografii** a **makrotypografii**. **Mikrotypografie** se zabývá **uměleckou tvorbou písma**. **Makrotypografie** se zabývá **umístěním** písma na stránku, **proporcemi** titulků, textů a ilustrací. V češtině se tradičně makrotypografie nazývá **grafická úprava**.

Základní typografické pojmy

Písmo

Kompletní sada znaků – písmen, číslic a symbolů, které sdílejí **stejnou** šířku, tloušťku a styl.

Rodina písma

Sada písma, která **sdílí celkový vzhled** a je navržena pro společné využití.

Font

Písmo uložené jako soubor/data na počítači.

Řez písma

Verze jednotlivého písma v rodině písma.

Roman neboli **normální** (regular); je základním písmem rodiny, která může používat další řezy, jako jsou například polotučné, tučné, kurzíva a další.

Písmová osnova

Účarí – základna písmové osnovy, na níž jsou postaveny obrazy písmových znaků.

Duktus – výraznost kresby písma. Tloušťka tahů písmen v poměru k jeho výšce.

Stínování – zesilování částí nebo celých tahů písmena, hlavně u dříků a oblouků.

Tah písma – kresebný prvek písmového znaku, např. dřík, oblouk, náběh, výběh atd.

Dřík písmena – hlavní svislý tah

Serif (patka) – příčné zakončení tahu písmena (vodorovné, svislé nebo šikmé). Tvar serifů je jednotný, utváří charakter písma.

Hladká sazba – sazba jednoho stupně, druhu a řezu písma sázená do odstavců.

Klasifikace písem

Mezi důležité znaky charakterizující typ písma patří:

1. **Způsob zakončení tahu** (*má / nemá patku*) - Má-li patku, její přechod na hlavní tah (*oblý / ostrý přechod*)
2. **Stínovaný / nestínovaný tah** – je-li stínovaný, směr stínování, kontrast mezi silným a slabým tahem
3. **Duktus** – síla tahů
4. **Proporce písma**

Podle těchto znaků se rozlišuje celá řada skupin písem, jako jsou například:

1. **Bezpatková (grotesková, sans-serif)**
  - Absence patek
  - Tahy stejně silné, slabé stínování
  - Málo zdobená
  - *Např. Arial, Tahoma*
2. **Patková (antikva, serifová)**
  - Tahy písmen zakončeny patkami
  - Mají obvykle stínování
  - *Např. Times New Roman, Bookman*
3. **Kaligrafická a dekorativní**
  - Vychází z kaligrafických skriptů – z písem volně ručně psaných – na speciální druhy tiskovin (*vizitky, reklamy, svatební oznámení...*)
4. **Jiné klasifikace – podle šířky písmen**
  - Proporcionální – písmena jsou různě široká, číslice jsou stejně široké.
  - Neporcionální – všechna písmena jsou stejně široká. *Používá se např. při vkládání programového kódu do dokumentu.*

Verzátky a mínusky

Verzátky jsou písmena velké abecedy. Mínusky jsou písmena malé abecedy.

Řádkový proklad

Odstup mezi řádky, velikost prokladů závisí na stupni písma a šířce sazby (špatné použití vede ke slévání řádků nebo dírák v textu).

Parchanty

Jsou **neúplné řádky textu**, které se vyskytují na nevhodném místě.

Sirotek – poslední řádek odstavce, jenž vychází na první řádek stránky.

Vdovu – první řádek odstavce na konci stránky/sloupce.

Jednoznakovky

Jsou samostatná písmena, jako spojky a předložky, na koncích řádků. Zbavujeme se jich.

Kerning

Neboli **prostrkání**, určuje **vzdálenost jednotlivých písmen a slov od sebe**.

Čtverčík

Čtverec o hraně odpovídající velikosti písma (typografická míra odpovídající pro mezislovní mezery).

em = celý čtverčík

en = polovina čtverčíku

Použití typografie

U písma a s ním spojenou celkovou grafickou úpravou vždy záleží na tiskovině, kterou děláme.

Řídíme se hlavně podle charakteru tiskoviny. Jaká je její tematika, co má znázorňovat, pro koho je určena. Dále také podle požadavků, rukopisu, formátu a jiných. *(Např. bylo by nevhodné použít pro knihu o moderní technologii gotické písmo)*